SANATTA TOPLUMSAL ELEŞTİRİ SÜRECİNDE İRONİ KAVRAMI, DİL VE SÖYLEM ANALİZİ

Tuba GÜLTEKİN[1], Buse PEKER [2]

ÖZET

Bu araştırmada Lim Young Sun, Yue Minjun, Zeng Fanzhi ve Liu Bolin'in eserleri üzerinden toplumsal eleştiri söylevi olarak ironi disiplinlerarası bir yaklaşımla irdelenmiştir. Sanatçıların eserlerinde, performanslarında ve çeşitli kavramsal çalışmalarındaki bireysel ve toplumsal sorgulama ve ironik dilleri çözümlenmiştir. İronik yaklaşımla, izole olma durumu, gülme, kahkaha ifadelerinin çözümlemelerinde eleştirel söylem analizi kullanılmıştır. Sanatçıların sorgulamalarında ironik dil mizahsal yaklaşımda maskeleme anlatımı ile çözümlenip, söylem dilleri incelenmiştir. Eleştirel söylem analizi sanat yorumlarında çıkmazların ironik yaklaşımıdır. Sanatçıların ironik yaklaşımları yorumlanarak yanılsamalı bir söylem dili ürettikleri gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İroni, gizlenme, izolasyon, mizah, maske, Lim Young Sun, Yue Minjun, Zeng Fanzhi, Liu Bolin.

Gültekin, Tuba ve Peker, Buse. "Sanatta Toplumsal Eleştiri Sürecinde İroni Kavramı, Dil ve Söylem Analizi". *idil* 5.19 (2016): 149-169.

Gültekin, T. ve Peker, B. (2016). Sanatta Toplumsal Eleştiri Sürecinde İroni Kavramı, Dil ve Söylem Analizi. *idil*, 5 (19), s.149-169.

[1] Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim İş Eğitimi Anabilim Dalı, tgultekin(at)hotmail.com

[2] Yüksek Lisans Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim İş Öğretmenliği, busepeker90(at)gmail.com

CONCEPT OF IRONY, ANALYSES OF LANGUAGE AND DISCOURSE, IN THE PROCESS OF SOCIAL CRITICISM IN ART

ABSTRACT

Irony, as a discourse of social criticism, was scrutinized in this research with an interdisciplinary approach through the works of Lim Young Sun, Yue Minjun, Zeng Fanzhi and Liu Bolin. The ironic language was analyzed in individual and social query in these works, performances and various conceptual studies belonging to the aforementioned artists. With an ironic approach, a critical discourse analysis was used in the analyses of status of isolation and expressions of laughter and smile. In the course of questioning, ironic language was analyzed through a masking expression in a humors approach, and languages of discourse were examined. In their artistic expressions, when their ironical approaches were examined, artists are observed to produce a chimeric language of discourse.

Keywords: Irony, hiding, isolation, humour, mask, Lim Young Sun, Yue Minjun, Zeng Fanzhi, Liu Bolin.

GİRİŞ

İronik dil, diğer bir anlatımı ile -mış gibi yapma durumu tarihsel süreçte toplumsal sistemlerin eleştirel sorgulamasıdır. Eleştirel sorgulama yöntemi modernizmin akılcılığının, büyük umutlarının ve meta anlatılarının dünya savaşları sonrasında yıkılmasıyla günümüz post-modern döneminde sanat yapıtını anlamlandırmada ironik bir yaklaşımla dile getirilir. Bu süreç yapıtı anlamlandırmada metinlerarasılığı beraberinde getirmiştir. Karşıtlık söylevleri de kavramda, eserde ve performanslarda ironi gibi dolaylı yollarla konuyu işleme açısından görülmektedir.

Kuramcılar açısından ironi kavramı incelendiğinde tüm disiplinlerde boyutları olan bir olgudur. Cebeci'ye göre ironi, "… dünyanın insana karşı ironik tutumu.… bireyin içinde yaşadığı irrasyonel ve saçma varoluş koşulları karşısında aldırışsız bir tavır takınması, 'dünyayı alaya alması' söz konusudur" (Cebeci, 2008:288). Lynda Hutcheon'a göre ironi, 'söylenmemiş olan söylenmiş olana hücum eder'. (Hutcheon, 1995: 37-64). Hutcheon'un ifadesi ile ironi izleyiciyi 'Söylenen' ile 'söylenmeyen'e, 'gösterilen' ile 'gösterilmeyen'e götürür. Kierkegaard ironi'yi yaşanılanın ifadesi olarak tanımlar. İroni ifade edilemeyen, kelimelere dökülemeyen şeyin görünürde anlatımıdır. İronik dil söylenmek istenen şeyin zıttını söyler. İronideki zıtlık, mantıksal sözün zıtlığını ifade eder. Kierkegaard'a göre aynı zamanda ironide, melankolik ruh, manevi olarak kendini yenilemesi, ahlaka uygun, düzenli bir şekilde irdelenmesi önemli kategorileridir (Ziolkowski,1992:100). Kiergaard ironiyi ruhsal amaç için de kullanır. Bu amaçsal yaklaşım dengeli ironinin denetimi altındadır. Paradoksal bir yaklaşımla anlatımı ifade eder. Lippitt'e göre dengeli ve değişken ironi arasındaki farkı anlatımdaki önemini vurgular. Lippitt ve Booth için her iki ironi tipi maske içerir (Evans, 2008).

İroni Kavramı

İroni kavramı beraberinde birçok zıtlığı getirirken, sanat yönelimlerinde yazınsal, sözel ve görsel olarak/anlamda farklı söylem dilleri ile karşılaşılmaktadır. Kierkegaard ve Nietzsche ironi üzerine yaptıkları sorgulamalarda mizah, gülme, maske gibi çeşitli ifade yöntemlerinden bahsederler. Kierkegaard için ironi ve mizah, Nietzsche için gülme varoluşun rolü olduğu için önemli kavramlardır (Lippitt, 1996). Nietzsche ironi kavramını açıklarken çoğu zaman gülme üzerine odaklanır. Nietzsche gülme kavramını hissettirmek, üstü kapalı değinmek olarak tanımlar. Nietzsche gülümsemeyi açıklarken tüm trajedileri gerçek ve hayali sunar ve temsili üzerine odaklanır. Örneğin, trajedinin doğuşunda Nietzsche, Dionysus ile ironiyi irdeler. Dionysus ile insanoğlu şiddet veya absürtlüğü kavrar ve onunla trajik bilgiyi sağlar. Kierkegaard ironi ve mizahı tanımlarken iki noktayı vurgular. İlk olarak, varoluşu ya

da yaşamın alanları ile sınırlı bölgedir. İkinci önemli nokta, kimliğini gizleme veya maske olarak ifadenin yansıtılması. Farklılık ve enerjinin açığa çıkması, içinde gizemli ve tekinsiz güçlerin tedirginliğinin yaşandığı, 'göründüğü gibi olmayan', eğlenceliy-miş gibi görünen, aslında bir arada olamayacak şeylerin bir arada kurgulandığı ironik yapıtlar, kendiliğinden anlamın silinme halidir. Kierkegaard ironi sürecini ya - ya da olarak tanımlar (Lippitt, 1996). Mış gibi olma, anlamın silinme hali Kierkegaard'ın ironi süreci için belirlediği ya, ya da halidir. Ya, ya da hali ile ironi, gerçek ve ifade edilmek istenen arasındaki karşıtlıktır. Sanatsal sorgulamalarda absürd ve ironik olanın sorgulanması, mantıklı olanı yeniden biçimlemesi ile zıtlık kavramını beraberinde getirmiştir. Zıtlık kavramı ile birlikte, ironik nitelikteki çarpıcı yapıtlar, sosyal ve toplumsal olgularda iki anlamlılığın oluşmasına neden olmuştur. Postmodern anlayışta görülen gerçek ve söylenmek istenenin abartılması, bedenin çok yönlü sorgulanması ile kendini göstermiştir. Bu yeniden kendini gösterme hali gerçek ve ifade edilmek istenen arasındaki karşıtlık ile deneyimin diyakletiğini içermektedir.

Sanatsal Söylemde Toplumsal Eleştiri Söylemi Olarak İroni

İroni disiplinlerarası çalışmalara da olanak tanıyarak izleyici ile anlamın oluşması arasında karşıtlık söylemlerini oluşturmaktadır. Karşıtlık söylemi sanatsal mizahta çoğunlukla toplumsal mizah türünde sorgulanmaktadır. Sanatçıların eserlerinde ya da performanslarında, çeşitli kavramsal çalışmalarında bireysel ve sosyal sorgulama, durumsal ironi ve dramatik ironi (trajedi) olarak karşımıza çıkmaktadır. Durumsal ironi ve trajedi yani dramatik ironi kavramının en önemli örneği Shakespeare'in Romeo ve Juliet oyununda görulmektedir. Eserde verilen beklenen şeyin tersine gerçekleşmesi durumsal ironi şeklidir. Durumsal ironide; gerçekte meydana gelen şey, karakter ve izleyicinin düşündüklerinin dışında oluşmasıdır. Dramatik ironide ise, gerçekler veya olaylar bir karakter için bilinmeyebilir fakat diğer karakterler durumu izleyerek yorumlayabilir. Örneğin seyirci Juliet'in bir uyku iksiri aldığını ve gerçekten ölmediğini bilir (Cliff, 2015). Romeo Juilet'in öldüğünü sanarak kendisini öldürür. Shakespeare oyunu içinde kullandigi zıtlıklar play in play (oyun içinde oyun) seyirci içinde oluşturduğu trajedi ile olağanüstüdür.

Lim Young Sun'in çalışmalarında Shakespeare'in oyunu içinde kullandıgı zıtlıkların seyirci algısı üzerinde bıraktığı etki ile aynı etki olduğu düşünülebilir. Sanat eserindeki malzemenin farklı sorgulama biçimleri ile varolanın gerçek halinin söylemsel dilde oluşturduğu yeni görünüm yaklaşımın ironik oluşumudur. Bu ironik oluşumun seyircide oluşturduğu etki, aynı zamanda Lim Young Sun'un Solgun Mavi Ay çalışmasında da görulmektedir. Baş görünümlerinden oluşan Solgun Mavi Ay çalışması Kore toplumunun katı sosyal yapısı ile uyumu arasındaki eleştirel soylemidir (Cotter, 1999). Lim Young Sun'ın çalışmalarında genel bir yorumlama ile

aslında Shakespeare'in oyunlarındaki ‘oyun içinde oyun’a yani kurgu ve gerçekliğin oluşturduğu karşıtlığı görülmektedir.

Resim:1 Lim Young Sun, Solgun Mavi Ay

Sanat İfadesinde Söylem Dili Olarak Mizah

Sosyal yapıyı irdelerken karşılaşılan diğer söylem mizah kavramıdır. Mizah sosyal bir fenomendir, sosyal ve kişilerarası amaca hizmet eder, kültürden kültüre farklılık gösterir. Mizah aynı zamanda sosyal bir olgudur ve kişisel deneyim sorunlarını anlatır. Bireyden bireye, kültürden kültüre farklılıkları vardır yapı olarak ikianlamlılıktır, farklı türlerde görülebilir. Mizah ve gülme sosyolojik bağlamda sosyal bağımlılığa işaret edebilir. Sözlü mizah, kavramsal mizah, görsel mizah, komedi, müzikal mizah gibi farklı alanlarda çoklu anlatımları görülebilir.

Ne için kullanıldığını anlatan, mizahı tanımlayan birkaç teori vardır. Farklılık, üstünlük (üstün olma), ruhsal salınım mizah teorisinin üç temel noktasıdır. Farklılık teorisinde, meydana gelen şey ile meydana gelmesi beklenen şey arasındaki farklılık anlatılır. Üstünlük teorisinde, tüm olanları alaycı bir sunumla anlatır. Bu yönteme, sosyal grubun sosyal tutumlarını ve sosyal modellerini içerir. Ruhsal (psişik) salınım teorisinde ise kendi içindeki mücadele ve acının ortaya çıkışı olarak ifade edilir. Yani bireysel ve toplumsal tabuları ve negatif duyguları anlatır (Jensen, 2009).

Resim: 2 Lim Young Sun, Solgun Mavi Ay, Detay

Lim Young Sun'un, Solgun Mavi Ay çalışmasındaki (Ahşap, bronz, çan ve L.E.D. lamba, toplam 170 baş) dil ve söylem ilişkisi, mizahsal anlatımda ruhsal (psişik) salınım teorisine örnek olacak yapıdadır. Resimde kendi içindeki mücadelenin ortaya çıkış ifadesi bireysel ve toplumsal negatif duygular ile sorgulanmaktadır (Resim:1-2).

Resim:3 Büyük Kuğu, Yue Minjun

Nietzsche ve Kierkegaard mizahı acı ile ilişkilendirir. Mizahi anlatımda konu yaşamdan ve yaşamın birey üzerindeki belirgin özelliklerinden alır. Yue Minjun'in anlatımlarındaki en önemli kavram Nietzsche ve Kierkegaard gibi maske ve gülümseme üzerine yaptığı yorumlamalarıdır. Aynı zamanda sanatçı, mizahsal anlatımı kullanarak maske ve gülümsemeyi sanatsal ifade sorgulamasında dramatik ironi ile sembolik anlatımları da irdelemektedir. Trajedi ya da dramatik ironiyi en iyi

tanımlayan çalışmalarından biri Yue Minjun'un (Resim:4) "Alan (Yaşamdan kaçış)" adlı anlatımıdır. Toplumda birey olgusu ve anlamın zıtlığını irdelemektedir.

Resim:4 Yue Minjun, Alan (Yaşamdan kaçış)

Sanatçının "Büyük Kuğu" (Resim:3) ve "Gülen Adam" (Resim:5) anlatımında kullandığı bu sembolik anlatım -alaycı kahkaha- farklılık önermesinin aynı zamanda insanın 'olduğu gibi görünmediğine' gönderme yapmaktadır. Sanatsal ifadesinde meydana gelen şey ile meydana gelmesi beklenen şey arasındaki farklılığı otoportresinden yararlanarak felsefi sorgulamasını, varoluş anlatıları ile sürdürmektedir. Sanatçının resimleri, ikonik çin sanatının, pop estetiğine adapte olmuş halidir. Bu abartılı anlam ile çarpıtılmış gösterim, klonlanmış çoğaltım ile kendi kültürünün öz ve ironik ifadesidir (Bernstein, 2007). Dramatik anlatım sanatçının ifadesinde, politik, toplumsal ve kültürel sorunlara, radikal ve ironik bir dille meydan okumaktadır. Sanatçı gülümsemeyi mizahi anlatımla kültürü ve toplumsal ilişkileri alaya alarak eleştiren bir tavır göstermektedir.

Resim:5 Yue Minjun, Gülen adam

Alman romantiklerin de eleştirel teorilerinde, gerçek ve ideal arasındaki karşıtlık olarak ironi, sınırsıza karşı sınırlı kapsam olarak, mizah terimine yönelirler (Ziolkowski, 1991:100). Buna benzer süreçle Yue Minjun toplumsal olayları sorgularken, mizah ve komik ifade birbirine paralel çözümlenirken acı yada üzüntü verici olaylar ikincil anlamla irdelenmeye başlanmıştır. Sanatçının kompozisyonlarındaki, ikincil anlatım figürleri ve yüz ifadelerindeki 'neşe' gerçek ve ideal arasındaki karşıtlığı yansıtmıştır. Toplumdaki 'Eleştirel İzleyici'leri sanatçı, sosyal algılayacı olarak kahkaha ile eleştirmektedir. Jensen'in ifade ettiği gibi, mizah ve gülme sosyolojik bağlamda sosyal bağımlılığa işaret edebilir. Bu gülmede ki sosyal bağımlılığı sanatçının havada yüzen çalışmasında (resim:6) şiddet ve anksiyeteyi'nin abartılı görünümünde dikkat çekmektedir.

Resim:6 Yue Minjun, Havada Yüzen

Toplumsal ilişkilerde ve bireylerin benlik algısında, ideal ile gerçekte olanın farkındalığı kendi sanatsal yaratımında kaynak olarak kullanmıştır. Toplumdaki mutluluk yanılsamasını sorgulayan çalışmalarında, kahkahalar çaresizliği ve gerçek duyguları maskeleyen bir kalkan görevi görmektedir. Yue Minjun aynı zamanda çevreye, doğaya, canlılara, kendilerine zarar veren, ancak öyle değilmiş gibi görünen ya da 'mış gibi yapan' bireyleri restmektedir.

Ekonomik, sosyal, siyasal sistemler tarafından yaratılan 'Mutluluk İllüzyonu', 'mış gibi görünmeler' toplumsal eleştiri söylemi ile Kierkegaard'ın gülümsemesi uzlaştığı görülmektedir. "Üzüntü yerine, üzüntünün değişimini neşe ile seçmelisin. Bu neşeyi simdi seçmiş olmalısın, umutsuzluğun gülümsemesi." (Kierkegaard Judge William, Ziolkowski'dan alıntı). Yue Minjun'nın figürlerindeki ifade, Kierkegaard'ın umutsuzluğun gülümsemesi gibi yanılsamalı algı kavramı ile portrelerini oluşturur. Bu gülümsemeler, mizahi anlatımda maskeler ile oluşturduğu insan figürlerinde ki kahkaha yanılsamalı algıdır. Kahkahada ki yanılsamalı algı, kinayenin kinayesi ile Kierkegaard'ın ifade ettiği gibi ironik dille yaşanılanın ifadesidir. Bu yaşanılanın irdelemesi olan yanılsamalı algı farklılık teoremi ile sorgulanmaktadır. Yue Minjun'un İdam, 'Ölmüyor-muş gibi ya da Öldürmüyor-muş gibi görünen' (Resim:7) figürler gorülmektedir. Toplumda iletişim sorunu yaşayan bu 'gizlenmiş' figürler ile güldüren, neşeli çalışmalarında sanatçı, insanın toplum içerisindeki gizemli ve yalnız konumunu sorgulamaktadır. Figürler ve kompozisyon oluşumları şiddetli eylemlerin şiddetsiz eylemler-miş gibi gösterilmesini, mekanikleşmiş kitlesel tüketimi ve bu tüketim kültürü altında boğulan yabancıları konu edinmiştir. Kahkahalarıyla Yue Minjun figürleri, trajik biçimde yaşam ile ölüm arasında bir çizgide gibi görülmektedir; insanların yabancılaşması, bilgiden, sevgiden ve paylaşımdan uzaklaşarak, şiddete alışkın hale gelmesi eleştirilmektedir. Minjun figürlerinde, Shakespeare' in oyunlarındaki ironi görülür. Örneğin, kahkahalarında durumsal ve dramatik ironi Shakespeare'in Romeo ve Juliet oyununda beklenen şeyin tersine gerçekleşmesi ile oyun içindeki oyunu yansıtmaktadır.

Resim:7 Yue Minjun, İdam

Sanatsal Söylemde Mizah ve Maske

Dünyada çok sayıda kültür maskeleri vardır. Kültür maskeleri ile sosyal ve kültür öğesi olarak toplumsal değerlendirmeler sorgulanır. Mecazi dil açısından olumlu göndermelerden ziyade çoğunlukla eleştirel bir dil olarak kullanılmaktadır. Maske anlatım dilinde gerçeği gizler ve ikincil anlamlarını kullanarak birincil amacı ifade etmek istediği görülmektedir. İfade dilinde özellikle ters anlatımı seçmektedir yani buradaki paradoksal durum ironidir. Ters anlatımla beraber ifadesinde, gölgeli anlatımı kullanır (Kim. 2007). Golgesel anlatım mizahsal yaklaşımla Esslin'in ifade ettiği gibi ;...bizi özgür bir durulukla, insanın trajik ya da amaçsız durumunun bilincine vardırır….' (Esslin, 1999:152). Gölgesel anlatımda düşünmek ve düşündürmek istediklerini, ters algılatarak şekillendiren sosyal bir araçtır (Kim. 2007).

Mizahi anlatım yeniden anlatımla sanatçı söylemi özellikle ikincil anlamlar oluşturur. Sanatsal söylemde bu ikincil anlamlar yorumlamalarını değerlendirme ve toplumsal irdelemeleri ile büyük ölçüde bağlıdır (Kim, 2007).

Güncel mizah teorisi, deneyimlenen şey ile beklenilen şey arasındaki eşleşmenin keyifli deneyimi olarak tanımlanan farklılık teorisidir. Komedi uyuşmazlıklara farkındalık getirir ve mizah yoluyla ile güçlü bir iletişim aracıdır. Aynı zamanda potansiyel değişiminin temsilcisi görevini görür. Komedi görünüşte doğruluğu gerekmeyen pozitif durumdur. Mizah hem pozitif hem de negatif etkili çift bağımlı güçtür ve sosyal yatıştırıcıdır (Goldman, 2015).

Resim:8 Zeng Fanzhi, Maske Serisi

Hem pozitif hem de negatif etkili çift bağımlı yaklaşımı ile Zeng Fanzhi 1990'lı yıllarda başladığı kapsamlı Maskeler Serisi ile hızla değişen Çin toplumunun karşı karşıya kaldığı psikolojik ve sosyal çekilmeye dikkat çekmektedir (Fanzhi, 2012). Dramatik figürleri ile toplum içi yabancılaşmanın ironik yansımalarıdır. Mao'nun ikonik portresini ve imajını kullanarak yaptığı çalışmalar ile Zeng Fanzhi, kendi kültürünün; kültürel, siyasal ve sosyal tarihiyle yüzleşmektedir. Sanatçının çalışmalarında, ironik ifadesi söylem analizine ilişkin kendi görüşlerini oluşturur.

Resim:9 Zeng Fanzhi, Maske Serisi No:26

Zeng Fanzhi'nin Maske çalışmasında mizah yöntemlerinden, üstünlük teorisinin sorgulama biçimi gorulmektedir. Sosyal grubun sosyal tutumlarin ve sosyal modellerini içerir. Bu yöntemle eser analiz edildiğinde, ekonomik, sosyal, politik devrimlerin toplumdaki travmalarını gizleyen maskeliler, sessizlikleri -aslında çok seslilikleri- ile ironik bir gerilim yaratmaktadırlar. Kamusal alanda çoğaltılmış görüntüleri, deneyimlediğimiz ile umduğumuz şey arasındaki karakterleri, aşırı abartılmış yüz bölümleri ile izleyeni baskı altında hissettirmektedirler. Bu iyi giyimli gizlenmiş kentliler, yeni toplum düzeninin yarattığı yalnızlık duygusu altında izole olmuşlardır (Resim:9 – Resim:10).

Resim:10 Zeng Fanzhi, Maske 5

Zeng Fanzhi'nin çoklu figürler üzerinden yaptığı yeni anlam yüklemeleri ve irdelediği, yalnızlık, çelişki, dönüşüm kavramlarını ikincil anlamda kullanarak zıtlık oluşturmuştur. Sanatçının söyleminde çokluk aslında yalnızlık ifadesidir. Bu yalnızlık anlatımı kinayenin kinayesi yaklaşımı ile figürlerin ifadelerinde bireyin özüne doğru bir yabancılaşmayı göstermektedir.

Zeng Fanzhi, davranışların sosyal ifadesini, resimlerinde içeriği oluşturan gizlenmiş şiddet ve psikolojik gerilimi kamufle ederek maskelerle anlatmıştır. Sanatçının sanatsal imzasına dönüşen bu maskeli yabancılar, mizahın ikilianlamlılığı ile kendi kültüründe hızla değişen toplum yapısına ve kişisel kimlik sorununa dikkat çekmektedir. Sanatçının gerçeği gizleyip, kamufle ederek ve ikincil anlamlarını kullanarak birincil amaca gönderme yaptığı görülmektedir. Zeng Fanzhi'nin tüm sorgulamalarında anlamda ve görsel ifadelerinde ters orantı kurarak birincil anlamda yabancılaşmaya doğru gittiği görülür. Figürlerinde kullandığı maskeler ile davranış ve

tutumların sosyal ifadesi kendi sanatsal söyleminin temel taşını oluşturmaktadır (Resim:11).

Resim:11 Zeng Fanzhi, Maske 6

Zeng Fanzhi ve Yue Minjun'un çalışmalarında, hem pozitif hem de negatif etkili çift bağımlı gücün ifadesi sorgulanmaktadır. Anlamsız ve çok anlamlıdırlar. Yoğun ironi barındıran bu yapıtlarda itici güç olarak 'Kamuflaj ya da Gizlenme' teması işlenmektedir.

İzole Anlatım Yönteminde İronik Yaklaşım

Felsefi görüşlerin ironi tanımlarında birleştiği yaklaşım, mantığın güzelliği olarak tanımlanabilir. Farklı söylem yöntemi ile ironinin birçok evresi vardır. İlk evre, yanılsama ikinci evre ise anlamanın-anlayışın ironisidir. Aynı zamanda bu süreçte ironi anlamanın olanaksızlığına bağlıdır. Diğer bir evrede, varlığın özünü izole ederek ifade için limitlerini belirleyen ve birbirine bağlanan çelişkili ifadelerin söylemidir. Burada izole etme durumunda çok özel bir yapı vardır. Birkaç element arasında dolaşan varlığın izole halidir. Yargının hareketi bu özelliğin dolaşımını oluşturur. Bu özellik mecaz gibi bir yapıdır (Man, 1997). Mecaz ile yapılan anlatım figürdeki anlatımın izole olma durumudur.

Man'in ironiyi tanımlarken belirttiği izole durum Liu Bolin çalışmalarında gizlenmişlik hali olarak görülmektedir. Liu Bolin'in ifadesindeki gizlenmiş hali ironik bağlantılar ile toplum içerisindeki gizli karakterler, sistemin bireye egemenliğinin sonucudur. Toplumun 'gizlenmiş' figürleriyle izole etme ifadesi, mizah türünde,

ruhsal (psişik) salınım anlatımı ile açıklanabilir. Sanatçı ruhsal (psişik) salınım teorisinde görünen ve görünmeyenin ikili anlamlılığını işlemiştir.

Resim: 12 Liu Bolin, Şehrin İçinde Gizlenme, no:51, Blok Yol

Maskelenen bireylerin hayatta kalma içgüdülerinden olan kamuflaja başvurmaları ironisini ele alan Liu Bolin, 'Bukelamun Adam' olarak da bilinmektedir (Batet, 2008). Sürekli görünen ile görünmeyen arasında oyun kurgulayan performans sanatçısı, çevrenin kılığına girerek çarpıcı performanslar sergilemektedir.

Sanatçı fotoğraf, heykel, beden sanatı arasında bir dizi teknik kullanarak gerçekleştirdiği performanslarında seçtiği lokasyonda saatlerce hareketsiz kalır. Mekan tarafından 'yutulan' beden performansında vücut boyama ve perspektif çalışması (Resim:12), kamuflajın toplumda bireyin izole olma halidir. Çevre içerisinde sindirilmiş beden neredeyse arkaplanın bir parçası haline gelmekte; erimektedir. Liu Bolin eriyen figür duruşu ile anlamanın ironisini kurgulayarak oluşturduğu kendi söylem dilini oluşturmuştur (Resim:13).

Resim: 13 Liu Bolin, Şehrin içinde gizli, Kırmızı no.2

Sanatçının gölgesel anlatımı, kendinden ve toplumdan silinerek uzaklaşma, yabancılaşma durumu, toplum içindeki varoluşunu sorgulamaktadır. Bu sorgulama yöntemi ironik bir yabancılaşma ile şehrin içindeki gizli anlatımı ifade eder. Sanatçı çalışmalarında bireysel sorgulamayı durumsal ironi yöntemi ile sessiz protesto niteliği taşıyan performanslarında işlemektedir. Performanslarında, kentleşme, ekonomik kalkınma politikaları sonucunda kendi kültüründe yaşanan toplumsal yabancılaşmayı da, eleştirel yöntemle irdelemektedir (Batet, 2008). Liu Bolin, aynı zamanda perfomanslarında, kentsel dönüşüm kapsamında sansüre kadar pek çok konuda ironik dili kullanmaktadır.

Resim: 14 Liu Bolin, Kentsel Kamuflaj

Resim: 15 Liu Bolin, Beijing'de Uyuyan Aslan

Liu Bolin, performanslarını gerçekleştirirken Pekin'deki bazı sembolik yerleri seçmiştir. (Resim:14- Resim:15). (Slogan yazılı duvarlar, Mau Zedung Portresi altında, Kuş Yuvası Stadyumu Önünde …) Sivil toplum ile mali güçler arasındaki ilişkiye, doğal kaynakların sömürülmesine, ekonomik küreselleşmenin yarattığı sosyal izolasyona, toplumsal aidiyet sorununa dikkat çekmektedir (Mattei, 2012). Dikkati eleştirel sorgulamalarına gölgesel anlatımla çekerken, hem aktif hem pasif olan bu 'görünmez adam' dış dünya ile temas anlamında kaybolmayı seçmiştir (Resim:16). Liu Bolin'in aktif ve pasif karşıtlığı mizah'ın pozitif - negatif etkili çift bağımlı gücü ile izole olma durumudur.

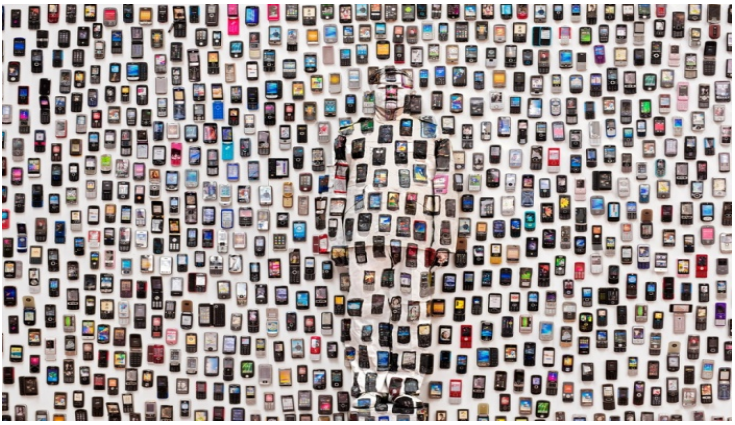

Resim: 16 Liu Bolin, Beijing'in Cep Telefonları

Süpermarket raflarında, reklam afişleri içerisinde, büfelerde ve şehrin pek çok farklı noktasında gizlenerek oluşturduğu gölgesel anlatımı, hem bireyi 'silikleştirmesini/silmesini' hemde bireysel yaşam alanlarının daralmasının eleştirisidir (Bolin, 2008). Bu paradoksal strateji ile kendi 'yokluğunu' sahneleyen Liu Bolin, mecazi anlatımla, kendi bedeninde, gerçek dünyanın egemenliğini göstererek varlığın izole halini oluşturmuştur.

Resim: 17 Liu Bolin, Görünmez Adam

Performanslardaki silikleşme hali bireyin kendi içerisindeki sorgulamalarının başlangıcını oluşturmaktadır. Yaşamsal etkenlerin birey olma üzerindeki etkileri olan gücün, farklı varyasyonlarını sunan sanatçı bireysel özgürleşme ile kimlikleşme kavramını da sorgulamaları içine almaktadır (Resim: 17). Kimliğin oluşumunda bireyin etkilendiği faktörlerin her türlü yaşam alanında sorgulaması, sosyal alanda varlığı ile özle yaşamdaki varlığı arasındaki ikilemi vermektedir. Liu Bolin, silikleşme kavramı içinde eleştirel bir yorum vermesi algıların bireydeki oluşturduğu farklı etkileşim tiplerinin de tepkisel sonuçlarını ölçümlemektedir. Yaşamın içindeki nedenleri ve oluşun getirdiği kaygı aynı zamanda silikleşmenin ya da izole olmanın diğer bir yönüdür. Sanatçı mekan içindeki silikleşmelerinde, kaygının getirdiği bir yorumu sunmaktadır. Sanatçının kaygı yorumu, Shakespeare trajedilerinde olduğu gibi gerçeklerin ilerlemesindeki 'yanılsamalı algı durumu' sorgulayıcı bir ironik durumu oluşturmaktadır.

SONUÇ

Lim Young Sun, Liu Bolin, Yiu Minjun ve Zeng Fanzhi kendi söylem dillerini oluşturdukları ironik anlatımları hem toplumun bireye etkisini hem de ironik yansımaları ile sanatçıların ifadesinde benzer özelliklerde görülmektedir. İnsanın ve varoluşun evrenle uyumsuzluğu, zıtlıkları, çelişkileri ifade dillerinde kullanan Lim Young Sun, Liu Bolin, Yiu Minjun ve Zeng Fanzhi ortak olarak, kaybedilen toplumsal değerleri, savaşların yarattığı düş kırıklığını ve hiçlik duygusunu, yalnızlaşmayı ve yabancılaşmayı, kuşkucu ve gizlenmiş bireyi, izole olma halini maskeler ile göstermektedirler. Lim Young Sun durumsal ironi ile trajedi kavramlarını kullanarak birey ve sosyal sorgulamayı çalışmalarında yöntem olarak kullanmıştır. Yue Minjun, kimliksizleşmiş figürlerinin gizliliği içinde sorgulayacı kahkahalar attırırken, Zeng Fanzhi, kimlikleri maskeler ile örtmektedir. Liu Bolin ise, benzer bir ironik örüntü ile kendisini gizlemektedir.

Sanatçıların kendi sanat pratikleri ile toplumsal izolasyon sorununa yaklaşımları, silinmekte olan kimliklerle benzer ironiler içerir. Sanatçıların anlatımlarında ironi kavramının farklı ifade türlerini kullanarak eleştirel söylem dili kullandıkları gözlemlenmiştir. Maske, gülümseme, kahkaha, trajedi, silikleşme ve izole olma hali benlik algısının yarattığı ikincil anlatımları, ironi kavramı ile anlatmaktadırlar. Eleştirel söylem analizi ile sanatçıların ifade türlerinde genelleme ve kıyaslama yapılarak iki anlamlılığın vurgusu yapılmıştır. Sanatsal ifadelerinde aynı zamanda gerceğe vurgu yaparak ironik yaklaşımla karşıt söylenceyi söylem dillerinde kullanırlar.

KAYNAKLAR

Batet, Janet. Liu Bolin: Vigilance, survival instinct and simulation, 2008. http://www.galerieparisbeijing.com/artists/liubolin/articles.html, erişim tarihi: 24.07.2015

Bernstein, Richard. An artist's famous smile: what lies behind it? yue minjun and the symbolic smile - chinese artist,2007. HTTP://MOBILE.NYTIMES.COM/2007/11/13/ARTS/DESIGN/13SMIL.HTML?REFERRER= erişim tarihi: 24.07.2015

Bolin, Liu. When Camouflage Becomes a Strategy, 2008. http://www.galerieparisbeijing.com/artists/liubolin/articles.html erişim tarihi: 17.06.2015

Cebeci, Oğuz. Komik Edebi Türler: Parodi, Satir ve İroni, İstanbul, İthaki Yayınları, 2008, s: 288.

Cotter Holland, Art In Revıew; Young Sun Lim -- 'The Room Of The Host',1999. http://www.nytimes.com/1999/07/23/arts/art-in-review-young-sun-lim-the-room-of-the-host.html erişim tarihi: 09.06.2015

Cliff's, Note. Romeo and juliet, what are the different types of irony used ? what's irony?, 2015. http://www.cliffsnotes.com/cliffsnotes/literature/in-romeo-and-juliet-what-are-the-different-types-of-irony-used-um-whats-irony erişim tarihi: 17.06.2015

Esslin, Martin. Absürd Tiyatro, Ankara, Dost Kitabevi, 1991, s:152.

Evans, Stephen. The Role of Irony in Kierkegaard's Philosophical Fragments,2008. http://cas.uchicago.edu/workshops/wittgenstein/files/2008/05/evans_irony_in_fragments.pdf erişim tarihi: 10.06.2015

Fanzhi, Zang. Zeng Fanzhi: Beneath and Beyond. Our Chinese Language Site Launches with an Intimate Portrait of China's Leading Painter, 2012. https://www.nowness.com/story/zeng-fanzhi-beneath-and-beyond, erişim tarihi: 20.07.2015

Goldman, Nancy. Comedy and Democracy: The Role of Humor in Social Justice,2015. http://animatingdemocracy.org/sites/default/files/Humor%20Trend%20Paper.pdf erişim tarihi: 24.07.2015

Hutcheon, Lynda. Irony's Edge, London: Routladge, 1995, s:37-64.

Jensen, Kim. Humor, 2009. http://www.hum.aau.dk/~kim/Modern%20World%2009/mod4.pdf, erişim tarihi: 21.07.2015

Kim, Hana. Mask, 2007. https://lucian.uchicago.edu/blogs/mediatheory/keywords/mask/ erişim tarihi: 18.07.2015

Lippitt, John. Existential laughter,1996. core.ac.uk/download/pdf/1639895.pdf erişim tarihi: 20.07.2015

Man, Paul de. Aesthetic Ideology, Theory and History of Literature, 65:163-184, London, University of Minnesota Press, 1997.

Mattei, Silvia. Camouflage Revealed. Liu Bolin and the Art of Mimetic Performance,2012. http://www.galerieparisbeijing.com/artists/liubolin/articles.html erişim tarihi: 20.07.2015

Ziolkowski, Eric. "The Laughter of Despair": Irony, Humor, and Laughter in Kierkegaard and Carlyle, 1992. http://dspace.lafayette.edu/bitstream/handle/10385/1001/Ziolkowski-PlayLiteratureReligion-1992.pdf?sequence=1, erişim tarihi: 16.07.2015

Resimler Kaynakça:

Resim:1-2 http://rastrophiliopustrocity.tumblr.com/post/11087496723/shinyslingback-young-sun-lim-pale-blue-moon erişim tarihi: 10.07.2015

Resim:3 Büyük Kuğu, Yue Minjun, 2005

http://orientartoccident.com/en/yue-minjun-el-hombre-de-la-risa/ erişim tarihi: 16.07.2015
Resim:4-5 Yue Minjun, Gülen adam – yaşamdan kaçış
http://orientartoccident.com/en/yue-minjun-el-hombre-de-la-risa/ erişim tarihi:10.07.2015

Resim:6 Yue Minjun, Havada Yüzen, 2013 http://www.artnet.com/artists/yue-minjun/ erişim tarihi: 10.07.2015

Resim:7 Yue Minjun, idam, Figürlerhttp://www.contemporary-chinese-art.eu/en/artists/151-yue-minjun/211-yue-minjun-fondation-cartier.html erişim tarihi: 16.07.2015

Resim:8 Zeng Fanzhi , Maske Serisi
https://www.flickr.com/photos/32357038@N08/9624378790/ erişim tarihi: 20.08.2015

Resim:9 Zeng Fanzhi, Maske Serisi No:26 https://www.ultravie.co.uk/blog/2013/10/15/gursky-to-lead-sothebys-frieze-week-sale/lot-40-zeng-fanzhi-mask-series-no-26/ erişim tarihi: 20.08.2015

Resim:10 Zeng Fanzhi, Serigrafi Baskı, Maske 5,110x80cm,2006http://www.berensenartconsultants.com/contemporary-art/zeng-fanzhi erişim tarihi: 20.08.2015

Resim:11 Zeng Fanzhi, Serigrafi Baskı, Maske 6, http://www.berensenartconsultants.com/contemporary-art/zeng-fanzhi erişim tarihi: 20.08.2015

Resim:12 Liu Bolin, http://www.creativityfuse.com/2010/09/photography-that-takes-optical-illusion-to-a-new-level/liu-bolin-hiding-in-the-city-no-51-road-block-2007/ erişim tarihi: 17.08.2015

Resim:13 Liu Bolin, Şehrin içinde gizli, Kırmızı no.2, 2012 http://www.theguardian.com/artanddesign/gallery/2013/dec/29/the-invisible-man-liu-bolin-latest-art-in-pictures erişim tarihi: 17.08.2015

Resim:14 Liu Bolin, Kentsel Kamuflaj http://www.galerieparisbeijing.com/artists/liubolin/ erişim tarihi: 17.08.2015

Resim:15 Liu Bolin, Beijing'de Uyuyan Aslan https://www.yatzer.com/Liu-Bolin-the-Invisible-Man-talks-to-Yatzer erişim tarihi: 17.08.2015 http://www.theguardian.com/artanddesign/gallery/2013/dec/29/the-invisible-man-liu-bolin-latest-art-in-pictures

Resim:16 Liu Bolin, Beijing'in Cep Telefonları http://www.designboom.com/art/invisible-man-liu-bolin-at-galerie-paris-beijing/ erişim tarihi: 27.08.2015

Resim:17 Liu Bolin, http://www.thedonutproject.com/inspiration/liu-bolin-the-invisible-man/ erişim tarihi: 27.08.2015